

Különleges akkreditív jogok

Special laws and regulations in practice of letters of credit

It is a well-known fact that the International Chamber of Commerce has already set general rules for the letter of credit payment since 1920s, which have been widespread all over the world. The newest version of the UCP usage is from the 1st of July 2007 in force. Besides the ICC rules there are some statutory laws relating to transactions of letters of credit, defining the main rights and obligations of the involved parties. Firstly the provisions of Uniforms Commercial Code of USA is worthy mentioning, as the most comprehensive one dealing with the legal relationship between the issuer and the beneficiary and the warranties as well. There are special letter of credit laws in some Arabic countries, such as in Oman, Kuwait, and United Arab Emirates, in which the current regulations adapting the English letter of credit precedent law and banking practice due to their traditional banking co-operation have formed their special legal solutions within the framework of Sharia. The Russian Federation has set the special rules relating to letter of credit in the Civil Code, which are in some point in contradiction to the rules of ICC usage. The new Chinese law has taken a revolutionary step to the determination of the concept of „fraud exception”, adopting the American legal approaches. The relevant Hungarian regulation is based on judgments of the Supreme Court stating the fundamental principle of independence of the documentary credit.

Az okmányos meghitelezés, közismert nevén az akkreditív, alkalmazására vonatkozó szabályokat egységes szerkezetben először a Nemzetközi Kereskedelmi Kamara által összeállított és kidolgozott szokvány tartalmazta. Az első „usage” az 1920-as években került publikálásra. Jelenleg a negyedik verziót, a 2007. július 1-től hatályba lépett UCP 600¹-at használják a nemzetközi kereskedelemben.

A szokvány a világ számos országában szervesen illeszkedve és ráépülve a polgári jog általános alapelveire, és néhány speciális pénzforgalmi rendelkezéssel kiegészülve, közvetlenül szabályozza² ezt a különleges fizetési módot. Ezekben az országokban az akkreditív³ jogi természetére nézve általában legfelsőbb bírósági döntések szolgálnak iránymutatásul, amelyek azonban gyakran adósak maradnak a fizetést ígérő bank és a kedvezményezett között létrejövő jogviszony meghatározásával.

Számos ország jogalkotása ugyanakkor továbblépve ezen a kezdeti fázison, egy magasabb fejlődési szakaszba jutott és tételes jogi szabályozásban megalkotta a „letters of credit”⁴ kibocsátására, igénybevételére vonatkozó kötelező rendelkezéseit.

* BGF Külkereskedelmi Főiskolai Kar, Gazdaságdiplomácia Intézeti Tanszék, főiskolai adjunktus.

1 Uniform Customs and Practice for Documentary Credits

2 Általában a nemzeti jegybankok által kiadott pénzforgalmi rendelkezések szabályozzák az akkreditíves tevékenység végzését.

3 Mint a nyitó és a megbízója közötti szerződés alapján megszülető fizetési ígéret

4 Kiemelést érdemel, hogy minden egyes tételes jogi szabályozás -kivétel nélkül- „letters of credit”-ról szól, azaz hitelleveiről, mely instrumentumot az ICC szokványainak széles körű elfogadása és alkalmazása miatt, már évtizedek óta felváltotta a „documentary credit”, azaz az okmányos meghitelezés. Az okmányos meghitelezés, amely bár tekinthető a hitel-

A legteljesebb megoldást az Egyesült Államok Egységes Kereskedelmi Törvénykönyve nyújtja, amely Ötödik Könyve 108-118. §-aiban⁵ határozza meg a résztvevő felek jogait és kötelességeit.

Tételes jogi szabályozással él számos arab ország jogrendszere is, így különösen Omán, az Egyesült Arab Emírátságok, Kuvait, Irán, Egyiptom, Líbia, Bahrein, és Jemen.

Kína 2006. január 1-én léptette életbe nagy jelentőségű és az akkreditívek visszaéléssel, csalással történő igénybevitelében előremutató szabályozását.⁶

Oroszországban a Polgári Törvénykönyv keretein belül rendezi a jogalkotó a „letter of credit” fizetéstechnika kérdéseit, amelyet ahogy a többi ország esetében is, a jegybank speciális rendelkezései egészítenek ki.

A törvényileg szabályozott akkreditívek az ICC szokványához képest néhány lényeges ponton, eltérő rendelkezéseket fogalmaznak meg, bár egyhangúlag hitet tesznek a „principle of independence” azaz az alapügylettől való függetlenség fundamentális elvének maradéktalan érvényesülése mellett.

Az arab országok „letter of credit” joga a Kuvaiti Kereskedelmi Törvénykönyv megoldásait⁷ adaptálta, így Omán, az Egyesült Arab Emírátságok és a Bahrein esetében azonos szövegezésű rendelkezések léptek életbe, míg a többi arab ország a kuvaiti törvény szellemében – azzal nagyfokú hasonlóságot kialakítva – hozta létre saját nemzeti szabályozását.

A Kuvaiti Kereskedelmi Törvénykönyv az akkreditív (al-i’ timâd almus-tanadi) jogi természetének meghatározásakor mindenekelőtt rögzíti, hogy a „letter of credit” ügyletek absztrakt jellegűek, azaz a megnyílt meghitelezések függetlenek attól a szerződéstől, amelynek alapján kibocsátásra kerültek. Egy Abu Dhabi legfelsőbb bírósági döntés értelmében a kedvezményezettnek a bankkal szembeni jogát nem veszélyezteti a kereskedelmi felek közötti – a mögöttes szerződésre vonatkozó – bármely vita, és a banknak fizetnie kell, ha a benyújtott okmányok megfelelnek a meghitelezés feltételeinek.

A törvény értelmében a nyitási megbízásban, amely egy szerződést hoz létre a nyitó bank és a megbízó között, meg kell határozni azokat az okmányokat, amelyek ellenében a kibocsátó vagy a felkérésre eljáró bank fizetést, elfogadást vagy leszámítolást fog teljesíteni.

A nyitó határozott fizetési⁸ kötelezettsége azonban csak a visszavonhatatlan⁹ „letter of credit” kibocsátások esetében áll be, és csak akkor közvetlen és megkérdőjelezhetetlen a kedvezményezett, illetve minden „holder in due course”¹⁰

levél „jogutódjának”, azzal még sem egyezik meg a maga teljességében, különös tekintettel a nyitó jogállására.

5 Uniform Commercial Code.

6 Kínai Népköztársaság Legfelsőbb Bírósága a hitellevelet érintő viták eljárásrendjéről.

7 367-377. §§

8 Definitive, conclusive.

9 Irrevocable.

10 Eredeti értelmében jogos váltóbirtokost jelöl, a tradicionális „letter of credit” elválaszthatatlan tartozékát képező váltót – megfelelő ellenérték fejében – megszerző személyt. Jelen „csonka” formájában azt a személyt, aki az eredeti kedvezményezett helyébe lépve jogszerűen gyakorolhatja annak lehíváshoz való jogát.

személy felé, ha a hitellevelet kiértésítették. Az ICC szokvány szabályaitól eltérően az arab jog megköveteli a meghitelezés eljuttatását a kedvezményezetthez, és nem elégszik meg azzal, az angol jogfelfogáson alapuló, de elnagyolt megoldással, amely az UCP 600 7. §. (b) pontjában található: „a nyitó bank honorálási kötelezettsége a megnyitástól visszavonhatatlan”. A szokvány nemcsak nem foglalkozik az időbeni és hiánytalan eljuttatást kérdésével, de igyekszik kizárni a részes bankok felelősségét minden olyan kárért, amely a nyitási megbízás kiértésítésének elmulasztásából vagy hiányos, téves és szakszerűtlen avizálásából keletkezik.

A kuvaiti „letter of credit” törvény az UCP-k rendelkezéseivel ellentétesen, ismeri és elismeri a visszavonható¹¹ meghitelezés létjogosultságát. Kijelenti, hogy egy ilyen meghitelezés nem hozza létre a banknak a kedvezményezett felé történő fizetési kötelezettségét, sőt, a nyitó arra is jogosult, hogy bármely időben egészben vagy részben törölje vagy módosítsa a „letter of credit”-et akár a saját elhatározásából, akár a megbízója kérésére eljárva oly módon, hogy erről a kedvezményezettet még csak értesítenie sem kell, de feltételezve, hogy mind a törlést, mind a módosítást jóhiszeműen eljárva és kellő időben eszközölte.

A kedvezményezett számára így elsőrendű fontosságú, hogy kizárólag „irrevocable letter of credit”-et kapjon kézhez, mert ebben az esetben egy 1980-as Abu Dhabi legfelsőbb bírósági döntés szerint a bank a meghitelezést nem törölheti (suo motu) anélkül, hogy ne venné figyelembe a résztvevő felek érdekeit.

A bíróság az ítéletében a következőkre is rávilágít: A nyitó banknak a megbízás elfogadása előtt meg kell bizonyosodnia a felől, hogy a megbízó pénzügyi pozíciója, kereskedelmi gyakorlata és korábbi üzleti magatartása megfelelő volt-e.

A lényegi dokumentumokat gondosan kell ellenőriznie, és alaposan meg kell vizsgálnia, mert azok – a megbízó csődje esetén – a legelső alkalmas eszközök a bank védelmére, illetve arra, hogy megtérítést követeljen vagy bármilyen vita esetén, bizonyítson. A fentiek okán a megbízás feltételeit egyértelműen és minden kétséget kizáróan úgy kell megfogalmazni, hogy a felek képesek legyenek kötelezéseik megértésére és teljesítésére.

A fent idézett bírósági döntés az Egyesült Államok jogi gyakorlatához hasonló álláspontot alakított ki, amikor arra utal, hogy a nyitó az okmányokra történő fizetéssel, első lépésben kvázi megszerzi azok „tulajdonjogát”, amelyet azután megfelelő ellenérték fejében ad át a megbízójának. A nyitó ily módon kilép a hagyományos megbízotti státuszából, amelynek jogi következménye a kedvezményezett szavatossági kötelezettségeinek egyértelmű megfogalmazása az általa benyújtott okmányok tekintetében, függetlenül azok kiállítójának személyétől.¹²

A kuvaiti „letter of credit” törvény az okmányok befogadásával és ellenőrzésével kapcsolatban a továbbiakban úgy rendelkezik, hogy ha a megbízó nem fizetné meg a nyitónak az okmányok ellenértékét a meghitelezésre vonatkozó megbízás feltételei szerint, akkor a banknak az okmányérkezésről szóló kiérte-

11 Revocable.

12 A fentiek értelmében a kedvezményezett szavatol a harmadik személyek által kiállított okmányok valódisága tekintetében is.

sítés napjától számított 3 hónapon belül joga van eladnia az árut a kereskedelmi zálogjog végrehajtására vonatkozó szabályok szerint.

A nyitónak az ICC szokvány előírásaival összhangban, jogában áll, hogy okmányeltérés esetén a kedvezményezett felé történő visszautasítsa, ugyanakkor közölnie kell a fizetés megtagadásának pontos okát.

A kuvaiti törvény is átveszi a nemzetközi szokvány azon alapvető előírását, hogy a nyitó bank kizárólag az okmányok külső megjelenés szerinti vizsgálatára köteles, és nem terheli semmiféle felelősség, ha „on their face”¹³ szerinti egyezőség esetén fizet, bár ilyen esetben a feni zálogjoggal védett érdekei sérülhetnek.

A „principle of independence” és az okmányhoz való kötöttség alapelveinek felel meg az a rendelkezés is¹⁴, mely szerint „a bank semmilyen felelősséggel nem tartozik az áruk címzettjeinek, vagy a biztosítónak tevékenységéért sem az áru mennyiségéért, sem a súlyáért, feltételeiért, csomagolásáért, illetve értékéért.”

Az Egyesült Arab Emírátságok Kereskedelmi Törvénykönyvében¹⁵ a fentiekkel teljesen megegyező szabályok még két további érdekes rendelkezéssel egészülnek ki. Az okmányok bemutatása után a nyitó és az ügyfele (a megbízó) megállapodhatnak abban, hogy a megbízó a „letter of credit”-ben meghatározott áru tulajdonjogát részben vagy egészben a bankra ruházza át, abból a célból, hogy a bankkal szembeni tartozását (részben vagy egészben) rendezze. Ezt követően a bank felhatalmazást ad ügyfele számára, hogy az a szóban forgó árut átvegye (esetleg letétben tartsa, raktározza) és eladja a bank nevében, illetve javára olyan feltételek szerint, amelyben a felek előzetesen megegyeztek. A megbízó a bank felé most már, mint bizományos felel, míg a bank az árutulajdonos jogaival bírva járhat el az adott tranzakcióban.

A szakirodalomban föllelhető olyan álláspont is, mely szerint az arab bankok a meghitelezések során gyakran nem megbízásból, hanem a saját kockázatukra járnak el, azaz a kamat követelésének általános tilalmát, a kereskedelmi árrés¹⁶ kialakításával hidalják át. Ilyen esetekben fordul elő, hogy bár a nyitó az okmányokat rendben lévőnek találta, és azzal szemben kifogással nem élt, mégis késlekedik az akkreditív határidőben¹⁷ történő kifizetésével, melynek oka egyértelműen abban keresendő, hogy az eredeti kereskedelmi partnere visszalépett az ügylettől és a bank még nem talált új árutulajdonost.

Az Orosz Föderációban a Polgári Törvénykönyv 867-873. §-ai foglalkoznak a „letter of credit”, mint jogviszony definiálásával, az abban foglalt fizetési kötelezettség teljesítésének módjával és feltételeivel.

13 Külső megjelenés.

14 A „letter of credit” absztrakt jellegét szavatoló függetlenség elve, amely a nyitó fizetési kötelezettségét kizárólag a maga szabta feltételekhez igazítja és azokhoz az okmányokhoz, amelyeket ezen feltételek igazolására előre meghatározott.

15 428-439. §§

16 A nyitó megszerelve az árut megtestesítő okmányokat, azokat felárral eladja a megbízójának, azaz a kereskedelmi ügylet eredeti vevőjének.

17 Elméletileg a szokvány által meghatározott határidő, amely azonban „puha jog” természeténél fogva, nehezen kikényszeríthető.

A jogszabály két részes bankot nevesít, egyrészt a nyitót, másrészt a nyitó felhatalmazásából eljáró ún. „executing” bankot¹⁸, amely feladatait és felhatalmazását tekintve nem teljesen azonos az UCP 600-ban definiált „nominated” bank¹⁹ fogalmával.

A törvény értelmében a nyitó a „fedezett”²⁰ „letter of credit” megnyitásának időpontjában kötelezetté válik arra, hogy a meghitelezés összegét vagy a megbízó rendelkezésére bocsátott hitelkerettel megegyező összeget átutalja az „executing” bank számára, illetve annak közvetlen rendelkezésére bocsássa a „letter of credit” teljes időtartamának végéig. Amennyiben azonban olyan akkreditív nyílik, amelyiket előzetesen nem láttak el fedezettel, az „executing” banknak jogában áll, hogy a nyitó által nála vezetett és fenntartott számláról a meghitelezés teljes összegét lehívja (elkülönítse).

A törvény rendelkezése szerint egy akkreditív nyitásakor nemcsak a vonatkozó hatályos jogszabályokat, a banki üzletszabályzatot²¹, de a banki gyakorlatban alkalmazott szokásjogot is figyelembe kell venni. Bár a törvény elismeri az ICC szokvány alkalmazhatóságát, mégis azzal ellentétesen nemcsak a visszavonhatatlan, de a visszavonható meghitelezést is nevesíti. Visszavonható „letter of credit” esetében úgy rendelkezik, hogy az ilyen típusú hitellel nem teremt meg a nyitó bank határozott és okmányokhoz kötött fizetési kötelezettségét, és egyidejűleg lehetővé teszi azt is, hogy a „revocable” nyitó banki fizetési ígéret a kedvezményezett előzetes értesítése nélkül törölhető, illetve módosítható legyen.

A törvény meghatározza a „letter of credit” igazolásának tartalmát is, kijelentve, hogy egy „confirmed letter of credit” nem módosítható a kedvezményezett jóváhagyása nélkül. Amennyiben a megnyitott akkreditívet az „executing” bank látná el megerősítésével, akkor annak módosításához szükség van annak előzetes beleegyezésére is. A nyitó bank fizetési kötelezettsége az UCP szabályaival egybehangzó módon csak hiánytalan és az akkreditív feltételeivel megegyező okmánybenyújtás esetén kényszeríthető ki.

Amennyiben az „executing” bank úgy fizet, hogy a benyújtott okmányok nem teljes mértékben akkreditív konformak, akkor a nyitó banknak jogában áll visszautasítani az okmányok elfogadását, de továbbra is köteles az összes felmerült költség megtérítésére.

Ha az „executing” bank úgy teljesített fizetést vagy hajtott végre bármely egyéb tranzakciót, hogy betartotta a meghitelezés feltételeit, akkor a nyitó nemcsak minden költségét, de az általa eszközölt kifizetést is köteles megtéríteni.

A szabályozás arra enged következtetni, hogy az orosz „letter of credit” jogi megoldásban az „executing” bank nem pusztán bekapcsolt és megbízotti feladatokat ellátó banki levelező partner, hanem a nyitó „bizalmi keze”, amelynek döntései – a záró kikötések fényében – a nyitó bankra nézve kötelező érvényűnek tűnnek.

18 Végrehajtó bank.

19 Kijelölt bank.

20 Covered.

21 Amely nem állhat ellentétben a törvénnyel.

Ez a jogi megoldás ellent mond a szokvány szabályának, amely a nyitó szá-mára minden esetben biztosítja a döntés autonómiáját.

Az orosz törvény előírásai szerint a „letter of credit” megnyitásával a nyitónál keletkező, illetve végrehajtással kapcsolatban bármely banknál felmerült összes költséget a megbízónak²² kell megtérítenie. Ez a jogszabályi megoldás különösen azért üdvözlendő, mert kizárja az olyan lehetetlen helyzetek kialakulását, amely-ben a kedvezményezett csak a kiértécsítési díj előzetes megfizetése mellett ismer-heti meg – *ad absurdum* – egy teljesíthetetlen akkreditív feltételrendszerét.

Az „executing” bankot a szokvány rendelkezéseinél sokkal tágabb szerepköre, arra is feljogosítja, hogy saját hatáskörében eljárva lezárja a „letter of credit”-et, amennyiben az alábbi feltételek bármelyike teljesülne:

- az akkreditív érvényességi ideje lejárt;
- a lejárat határidőn belül a kedvezményezett hozzájárulását adja ahhoz, hogy a „letter of credit”-ben megtestesülő fizetési kötelezettség megszűnjön, illetve ha egy ilyen típusú megszüntetést maga a meghitelezés lehetővé tesz;
- ha a megbízó a „letter of credit” teljes vagy részleges megszüntetését követeli, feltéve hogy a törlést a meghitelezés lehetővé teszi.

Amennyiben az „executing” bank a „letter of credit” jogviszonyt lezárja, erről a cselekményéről azonnal tájékoztatnia kell a nyitót. Az „executing” bank különleges státusza ebben a kikötésben is jól érzékelhető, hiszen szemben a szok-vány nyújtotta tradicionális megközelítéssel, ahol ily módon csak a nyitó vagy az igazoló járhat el a saját elhatározásából, az igazoló funkciót nem felvállaló „executing” banknak is mozgásteret biztosít a törvény. Amennyiben fedezettel ellátott „letter of credit” lezárásáról van szó, akkor a megszüntetésről szóló értesítéssel egyidejűleg az „executing” banknak azonnal vissza kell utalnia a fel nem használt összeget, amelyet a nyitónak azonnal jóvá kell írnia a megbízó számláján.

Az orosz „letter of credit” szabályozásból kimaradt azonban az a két alapelv, amely az elmúlt évek során polgárjogot nyert az egyes államok banki és ítélke-zési gyakorlatában.

Egyrészt az orosz törvény nem tesz említést a „letter of credit” független ter-mészetéről, azaz arról, hogy az abban foglalt fizetési kötelezettség kizárólag okmányokon nyugszik, és nem kapcsolható össze a mögöttes kereskedelmi tran-zakció bármely vitájával. Másrészt a jogszabály nem foglalkozik az ún. „fraud exception”²³ kivételszabályával sem, amely mindeztételes jogi szabályozás szintjén csak a kínai illetve az Egyesült Államok jogában jelent meg.

A „principle of independce” elvét a magyar bírói gyakorlat is megerősítette, függetlenül attól a tényről, hogy Magyarországon nem szabályozza a törvény az okmányos meghitelezés, mint jogviszony tartalmát. Az 1998/189. Bíróági Hatá-rozat²⁴ az akkreditívvel kapcsolatban a következő álláspontot foglalja el: *„Esze-rint az akkreditív egy bank (nyitó bank) kötelezettségvállalása arra, hogy ügyfe-*

22 A törvény „payer”-nek nevezi.

23 Felmentés az absztrakt jellegből következő fizetési kötelezettség alól, ha hamisított okmányok kerülnének benyújtásra, vagy csalárd igénybevétel lenne jelen a tranzakcióban.

24 BH1998. 189. Kibocsátó: GK. Megjelent: Bíróági Határozatok 1998/4 (április).

lének (a megbízónak) a kérése és utasítása szerint az akkreditívben előírt okmányok benyújtása és az akkreditívben meghatározott egyéb feltételek teljesítése esetén harmadik személy (kedvezményezett) javára vagy rendelkezése szerint saját maga vagy valamely megbízott bank (fizető bank) közbeiktatásával fizetést teljesít.

A megnyílt akkreditív önálló jogcímentes jogügylet, független attól az alapügylettől, amely a vevő és az eladó között jött létre, a bank számára csak az akkreditív szövege az irányadó.

Az értesítő vagy fizető bank a nyitó bank megbízottja, ő csak a nyitó bank utasítása alapján járhat el, és fizethet az akkreditívben megjelölt kedvezményezettnek, az akkreditívben kikötött okmányok benyújtása alapján.”

A fent elemzett törvények, illetve precedens jog egyike sem foglalkozik azonban azzal a jogviszonnyal, amely a nyitó, illetve az igazoló bank és kedvezményezett között a megnyitással egyidejűleg létrejön.

Az idézett jogi megoldások nem vizsgálják a kedvezményezett jogát a kártérítésre, ha a nyitó jogtalanul tagadná meg a fizetést, ahogy az a kérdéskör sem képezi a szabályozás tárgyát, hogy vitathatja-e, illetve perelheti-e a kedvezményezett azokat az okokat, amelyek alapján a nyitó, illetve az igazoló a fizetési kötelezettségét „törölte”.

Ezekre az izgalmas kérdésekre nézve az Egyesült Államok Egységes Kereskedelmi Törvénykönyvében találunk választ, amely egyidejűleg rendezi a kedvezményezett részéről az okmányok tekintetében fennálló jogszavatosságot is, és ezáltal megteremti a második alapelv, a „fraud exception”, azaz a csalás kivétel szabályának megalkotásához szükséges jogi alapot.

Felhasznált irodalom

Al-Suwaidi, Ahmed: Finance of international trade in the Gulf. London; Boston: Graham & Trotman, 1994.

Documentary Credit Law ICC Publication 633.

Provisions of the Supreme Peoples's Court of the Peoples's Republic of China on some Issues concerning the Trial of Cases of Disputes over Letter of Credit <http://www.chinalaw.com>

Russian Civil Code <http://www.russian-civil-code.com>

Uniform Commercial Code www.law.cornell.edu/ucc/5/article5.htm

Uniform Customs and Practices for Documentary Credits (UCP 500)

